پەروەردە و ژیان.. وریا مەعروف

هەموو مرۆڤێک کە لە دایک دەبێت توانایەکی سەرسوڕهێنەری هەیە، بۆ برەودان پێی پێویستی بە پەروەردەیەکی باش و کوالێتی بەرزە کە یارمەتی بدات لە دەستگەیشتنی بە زانیاریە بەسوود و بەنرخەکان، کە بەهۆیەوە کوالێتی ژیان بەرەو باشتر و خۆشگوزەرانی زیاتر فەراهەم دەبێت، بەڵام گەر ئەو توانایە بەکار نەهێنرێت یان بە خراپی بەکاربهێنرێت لەڕێگەی پەروەردەیەکی خراپ و ئاست نزمەوە ئەوا تاکەکانی ئاراستەیەکی لادەرانە دەگرن و ژیان پڕ دەبێت لە بێزاری و نادادی و تاریکی.

پەروەردە سیستەمێکە مرۆڤ ئامادە دەکات بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ژیان وەک مرۆڤ، وە یارمەتی دەدات بۆ گەیشتن بە هاوسەنگی و هاوئاهەنگی لە هەموو ئەو شتانەی کە دەیکات بۆ پێگەیشتنی راستەقینە. هەروەها ئامرازێکە زانیاری و لێهاتوویی و تەکنیک بە مرۆڤ دابین دەکات و توانای زانینی ماف و ئەرکەکانیان بەرامبەر بە خێزانەکەیان و کۆمەڵگا و نەتەوەکان پەرە پێدەدات، بینین و تێڕوانین فراوان دەکات بۆ بینینی جیهان، تواناکان پەرەپێدەدات بۆ بەرەنگاربوونەوەی نادادپەروەری و توندوتیژی و گەندەڵی و چەندین توخمی تری خراپ لە کۆمەڵگەدا.

لەم نووسینەدا باس لە کێشەی پەروەردە بەگشتی دەکەین کە وشەی "پەروەردە" لەم نووسینەدا ئاماژەیە بە پەرەوەردەی پێش چوونە قوتابخانە و قوتابخانە و دوای زانکۆش، کە پرۆسەی پەرورەدە پرۆسەیەکە تا کۆتایی تەمەن، ئامانج لێی بونیادنانی ئینسانێکی باش و چاك و گونجاو بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی لە پێناو ژیانێکی بەرەو باشتر. ئامرازەکانی پەروەردە جگە لە خێزان و قوتابخانە، هەمە جۆرە لە ئێستای کۆمەڵگای ئێمەدا (میدیا- درامای دۆبلاژکراو- فیلمی کۆمیدی ئاست نزم، تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان) کە ئەمانە ڕۆڵی کاریگەر و بەرچاویان هەیە لە پەروەردەکردنی تاك و بە ئاشکرا ڕەنگدانەوەی پێوە دیارە. سەرباری سوودەکانی کاریگەری و خراپی تەکنەلۆژیا و میدیا بەجۆرێکە کە کۆمەڵگا بە زیانەکانی نازانێت و خەریکە بەتەواوی کاریگەریە نێگەتیفەکانی بەدەردەکەون ئاراستەی خۆی گرتووە، کە ئەمەش دەشێ دۆخێکی لادانی گشتی دروست بکات و ببێتە نەریت و ئەوکات بەرگرتن لێی ئەستەم دەبێت. دەکرێ بڵێن لەناو واقیعێکی ئاڵۆز و بێ سەر وبەردایین کە ڕێگای گونجاو ڕاست و سپی شاش بووە. پێویستە ئێمە بەم زووانە مشورێکی قوڵ و دڵسۆزانە لە

ئینسان و کۆمەڵگای خۆمان بخۆین، بەوەی کە کار لەسەر بونیادنانی ئینسانێکی باش و چاك بکەین کە دواجار کۆمەڵگایەکی باش و چاکی لێ بەرهەم بێت.

کاتێك دۆخێکی نائارامی و بێزاری گشتی دێتەکایەوە، کە کۆمەڵگا لەدەست یەکتر بێزارە و لەبری ئەوەی هاوکار و تەواوکەری یەکتربن، ئەوا دیارە کێشە لە لە ئینسانی بووندا هەیە، پێویستە سەر لەنوێ بەکۆمەڵایەتی بکرێنەوە و دووبارە کار لەسەر بونیادنانی تاکێکی باشتر بکرێ، کە ببێتە هۆی ژینگەیەکی ئارام و لەبار بۆ مرۆڤ تاکوو ژیانێکی شایستە فەراهەم بکات، لێرەدا "ناتوانرێ کێشەکان چارەسەر بکرێ بە بەکارهێنانی هەمان جۆرە بیرکردنەوە کە کێشەکانی دروست کردووە"
قۆناغی هەرزەکاری کاتێکی گرنگی گەشەی مێشکە،کە دووەمین قوناغی بونیادنانە لە دوای منداڵی، دەبێت گرنگی زۆری پێ بدرێت بە تایبەت لەلایەن خێزانەوە، کە ببنە هۆکار بۆ ئەوەی ڕێگای خۆی بدۆزێتەوە بەشێوەیەکی ڕاست و باش و چاك خۆی نمایش بکات و ڕێگایەکی دروست بگرێتەبەر.

پەروەردە تەنیا پەیوەست نیە بە قوتابخانە، بەڵکو قوتابخانەکان هەلێکی نایاب دەڕەخسێنن بۆ دروستکردنی کەسانی زیرەك کە دەبنە هۆی چارەسەری کێشەکان و کۆمەڵگاکەیان دەکەنە شوێنێکی جوان و باشتر بۆ ژیان بۆ هەموو دانیشتوانەکەی.
توانا و لێهاتووی و زیرەکی مرۆڤ لە ڕێگەی پەروەردەوە دەدۆزرێتەوە و پەرەی پێدەدرێت و دەتوانێت تواناکان و زانیاریەکانی زیاد بکات. پەروەردە و فێربوون پرۆسەیەکی درێژ و بەردەوامە تا کۆتایی ژیان، قوتابخانە و خیزان و تەواوی ئامرازەکانی تر ڕێگایەك دەروازەیەکت نیشان دەدەن و بەرپرسیارێتی ژیانکردنت و گەیشتن بە زانیاری گەورە و شایستەی ژیانکردن لە ئەستۆی خۆتدایە، کە بە گوێرەی توانا و هێزی بیرکردنەوەت و ئەو بەهرەیە و لێهاتوویەی هەتە هەنگاوی بۆ دەنێیت و خۆت پێدەگەینی، هەروەها پەروەردە پێکهاتەیەکی سەرەکی خۆشگوزەرانییە و لە پێوانەی گەشەی ئابووری و کوالێتی ژیانیشدا کاریگەری هەیە، هەروەها فاکتەرێکی سەرەکییە بۆ دیاریکردنی ئەوەی کە ئایا تۆ کەسێکی سەرکەوتوو گەشەسەندو باشیت یان دواکەوتوو یان خراپ، ئەمە دواجار ڕەنگدانەوەی لەسەر کۆمەڵگا و وڵاتیشدا دەبێت.

پێویستە دەرفەتی ئەوە بڕەخسێنرێت ڕێگایەک دروست بکرێت بۆ ئەوەی تاك بە ئاسانی خۆی پەروەردە بکات و بگات بە زانیاری نوێ لەڕێگای

میدیا و ئەو ئامرازانەی بە ئاسانی دەتوانن شتەکان بگەیەنن بۆ ئێوەی بەردەوام فێری باشترکردنی ژیانی خۆیان بن و دونیای خۆیان باشتر بکەن، نەك بەپێچەوانەوە ئەو ئامرازانە بەبێ گوێدانە بەها باڵاکانی مرۆڤ نمایشی خراپ و لادان لە بەهاکان نمایش بکەن و ببێتە شتێکی سادە و ئاسایی بەبێ سانسۆر، چونکە ئەمە بەپێی کات پەیڕەوی لێدەکرێت و دەبێتە نەریت و دواجار کێشە بۆ بۆ تەواوی کۆمەڵگا و سیستەم دروست دەکات کەواتە “کێشەی پەروەردە سیستمییە، کاریگەری لەسەر تەواوی سیستەم دەبێت”.
ژیانی ئەمڕۆ بەڕادەیەك ئاڵۆز و پڕ لە کێشەمە کێشە بەهۆی کاریگەری جیهانگیری کە لەڕێگەی تەکنەلۆژیاوە بە ئاسانی دەگات و دەبێتە هۆی گۆڕانی کۆمەڵایەتی، ئەمەش دوو لایەنی هەیە: سوود، زیان، پێویستە بەجۆرێك پلانی بۆ دابڕێژرێت و کۆنترۆڵ بکرێت دۆخێکی لادان لە پێوەرەکان و بێ سەروبەری دروست نەکات. پەروەردە ئامانجی ئەوەیە نەهێڵێت تاکەکانی بکەونە ژێر کاریگەریە خراپ و زیانەکانی، بەڵکو هاوسەنگیش بپارێزێت لە نێوان مرۆڤ و ژیان و واقیع، تاوەکوو مرۆڤێکی ئارام دروست بکات، دامەزراوە و ئامرازەکانی پەروەردە پێویستە ئامادەیی ئەوەیان تێدا هەبێت لەگەڵ بەرەوپێشچوونی جیهان و مێشکی مرۆڤ ئەوانیش پێشڕەوی بکەن و لەگەڵ دۆزینەوە نوێیەکان و بیروباوەڕ و گۆڕانکاریە نوێیەکان خۆیان بگونجێنن و هاوسەنگی دروست بکەن بە ئاراستەی بونیادنانی تاك و کۆمەڵگایەکی مرۆڤایەتی.

پێویستە هەموو ئامرازەکانی پەروەردە بە ستراتیژیەتێکی نیشتمانی ڕێکبخرێنەوە کە لە خەمی ئینسان دابێت و مشورێکی قوڵی لێ بخورێت کە لە پێناو بەها باڵاکانی مرۆڤدا ئاراستە بکرێت، بۆ ئەوەی ژیانێکی باشتر و گونجاوتر بۆ تاکەکانی کۆمەڵگا دابین بکرێت کە لەگەڵ سەردەم و مرۆڤایەتی بێتەوە. هەروەها گرنگیدان بە ئاستی دادپەروەری کۆمەڵایەتی پێویستیەکی گرنگ و سەرەکیە بۆ گەیشتن بۆ چاکسازیەکی پەروەردەیی سەرکەوتوو بۆ ئەوەی کۆمەڵگا خێراتر پەیڕەوی لێبکات و هەست بە دڵنیایی بکات کە بەرژەوەندی گشتی لەبەرچاو گیراوە، ئەویش لەڕێگای دادپەروەرەیەوە ئەم باوەڕە دروست دەبێت.
گۆڕان زۆر گرنگە! ئێستا کە هەموو شتێک لە بارەی مرۆڤەوە گۆڕاوە، بێگومان دەبێت پەروەردە بگۆڕدرێت، بەڵام دەبێت دەستەیەک هەبێت، خشتەیەک، و لە سەرووی هەموو شتێکەوە، لۆژیکێک بێت، بۆ ستراتیژیەتێک لەخزمەتی مرۆڤدا بێت. فەلسەفەیەکی پەروەردەیی پێویستە بە پێی گۆڕانی هەلومەرجی جیهان و تێڕوانینی کوردستان بۆ داهاتوو. ڕێگای ئەم کارە لە ڕێگەی گرتنەبەری تێگەیشتنێکی

فرەچەشنە لە پەروەردەوە. بەرپرسیارێتی پەروەردە نابێت تەنها بۆ دەوڵەت بەجێ بهێڵرێت، دەبێت هەموو لایەنە پەیوەندیدارەکانی پەروەردە ئەم بەرپرسیارێتیە لە ئەستۆ بگرن، چونکە خراپی لە بونیادنانی تاکەکان زیانی گشتی لێدەکەوێتەوە دەبێتە مەترسی بۆ سەر تەواوی کۆمەڵگا. پێویستە کە ئێمە ئەولەویەتی خۆمان بگۆڕین بۆ پەروەردەکردنی منداڵەکانمان بە شێوەیەکی گونجاو. ئێمە پێویستی بە چاکسازی تەواوی پەروەردە هەیە لە دەرەوەی پێداچوونەوەی پرۆگرامی خوێندن.

وریا مەعروف